

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-412-2-65>

LEGAL BASIS FOR REGULATING THE STATUS OF CHURCHES IN HUNGARY IN THE POST-TRIANON PERIOD

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ЦЕРКОВ В УГОРЩИНІ В ПІСЛЯТРИАНОНСЬКИЙ ПЕРІОД

Palinchak M. M.

*Doctor of Political Sciences,
Professor at the Department
of International Politics*

Ronai L. M.

*Doctor of Philosophy
Uzhgorod National University
Uzhgorod, Ukraine*

Палінчак М. М.

*доктор політичних наук,
професор кафедри міжнародної
політики*

Ронай Л. М.

*доктор філософії
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

Аналіз правового положення релігійних організацій в Угорщині у третьому-четвертому десятиліттях ХХ ст. вимагає розгляду насамперед соціально-політичної ситуації, що склалася в угорських землях після підписання Тріанонського договору (4 червня 1920 р.). Як засвідчують джерела угорської історіографії, населення країни перебувало на початку 1920-х рр. у важкому морально-психологічному стані. Наслідки Першої світової війни та внутрішніх революційних процесів стали для багатьох представників угорської нації значним шоком. Великим потрясінням для країни, в якій з кінця ХІХ ст. досить упевнено поширювалися ідеї лібералізму та соціал-демократії, став комуністичний режим, що проіснував на значній території Угорщини з березня по серпень 1919 р. За результатами Тріанонського договору третина всього угорського етнічного населення, тобто понад 3 млн. осіб, опинилася за межами кордонів нової Угорської держави, а чисельність угорського етносу в її межах скоротилася більш ніж удвічі – з 18,2 млн. до 7,6 млн. осіб [1].

Між тим, нова Угорська держава, враховуючи політичні традиції останніх десятиліть, мала всі перспективи стати національною і християнською країною, в якій значний вплив мали би як релігія, так і націоналізм. Після розгрому комуністів протягом трьох місяців 1919 р. уряд Угорщини очолював легітиміст І. Фрідріх, котрий користувався підтримкою ерцгерцога Йосифа Габсбурга. Одна з найперших постанов

цього уряду стосувалася відновлення безперервної законності в усіх сферах суспільно-політичного життя, зокрема й у сфері державно-церковних взаємин [2, с. 163-164].

Одним із першочергових завдань, яке постало перед новим урядом, стало повернення конфесіям церковного майна, націоналізованого в період комуністичної диктатури. Про готовність вирішувати це завдання прозвітував міністр у справах релігії та народної освіти у кабінеті І. Фрідріха К. Гусар у циркулярному листі від 18 серпня 1919 р. Міністр запевнив, що новий уряд починає працювати над відновленням порушеної практики матеріальної підтримки конфесій, але водночас заявив про необхідність «політичної підтримки» урядового курсу з боку релігійних організацій [3, old. 116; 4, old. 21]. Невдовзі кабінет міністрів прийняв рішення про адміністративне анулювання виданих комуністичною владою постанов. На 20 лютого 1920 р. були скликані перші Національні Збори, які відтепер стали вищим органом законодавчої влади Угорщини, і найперший закон нового парламенту стосувався припинення чинності законів так званої Угорської радянської республіки.

Оперативно було визнано чинність постанов від 7 серпня 1919 р., прийнятих для відновлення конституційного правопорядку і правової безпеки, а також відомчих розпоряджень міністерств. Крім іншого, це стосується й документів, які регулювали діяльність у церковно-релігійній сфері. Важливість окреслених рішень полягала у відновленні юридичної спадковості, яка теоретично означала континуїтет права починаючи з часів Св. Іштвана. Це означає, що в угорських державно-церковних правовідносинах із лютого 1920 р. були відновлені правові норми, що були чинними до розпаду монархії Габсбургів 1918 р. [5, old. 586; 6; 7, old. 103].

Особливо слід наголосити на тому, що в угорській законотворчій традиції низка правових актів минулих століть встановлювали важливий для будь-якого суспільства принцип свободи віросповідання. Серед актів XVII-XVIII століть свою чинність і принципове значення в досліджуваній період зберегли I Закон §§ 1, 2 від 1608 р., V Закон § 5 від 1647 р., XXVI Закон від 1790 р. [8, old. 9, 423].

Український науковець А. Сопо слушно зауважує, що після відновлення в Угорщині юридичної спадковості (1920 р.), державно-церковні відносини вибудовувалися у формі координаційної системи віросповідань, які були визнані законними, остаточно сформувалися протягом XIX ст. і були закріплені в XLIII Законі від 1895 р. про свободу віросповідання [9, с. 149]. Така координаційна система передбачала поділ

конфесій за юридичним статусом на прийнятті за законом (religio recepta), визнані законними і невизнані (або дозволені) [10; 11, III, old. 259].

Література:

1. Salacz G. Egyház és állam Magyarországon a dualizmus korában 1867-1918. Budapest: Aurora könyvek, 1974. 262 old.
2. Коротка історія Угорщини. Ред. П. Ганак. Ніредьгаза: Пед. ін-т ім. Д. Бешшенеї, 1997. 222 с.
3. Balogh S., Gergely J., Izsák L., Jakab S., Pritz P., Romsics I. Magyarország a XX. században. Második kiadás. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1986. 534 old.
4. Püski L. A Horthy – rendszer (1919-1945). Budapest: Pannonica Kiadó, 2006. 302 old.
5. A magyar jogtörténet forrásai. Szemelvénygyűjtemény. Szerk. Mezey B. Budapest: Osiris Kiadó, 2006. 851 old.
6. 1895-dik évi országgyűlési törvénycikkek. Budapest: Kiadja Ráth Mór, 1895. 209 old.
7. Csizmadia A. A magyar állam és egyház jogi kapcsolatainak kialakulása és gyakorlata a Horthy-korszakban. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1966. 442 old.
8. A II. Mátyás, II és III. Ferdinánd királyok uralkodása alatt alkotott törvények (1608-1657). A könyvben: Magyar Törvénytár 1608-1657. évi törvénycikkek. Szerk. Kolosvári S., Óváry K. Budapest: Franklin-Társulat. 1900. 655 old.
9. Сопо А. Правовий статус релігійних конфесій в Угорщині в 20-30-ті роки XX століття. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. Ужгород, 2006. Вип. 16. С. 147-158.
10. Forster Gy. A lelkészek ellátásának és a főpapi javadalom és jövedelem szabályozásának kérdése a Habsburg – Lotaringiai ház királyi idelyében. Budapesti Szemle. 1925. 199. kötet. 574 sz. Old. 28-53.
11. Márkus D. Magyar Jogi Lexikon. I-VI köt. Budapest: Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1898-1907. 5662 old. (I-VI köt.).